

HAVSVIDDEN, GETA, ÅLAND

Arkeologisk inventering

Rapport

2017-04-11

Upprättad av: Ezequiel Pinto-Guillaume

Granskad av: Charlotte Hedenström

Reviderad 2017-05-09 efter Kulturbyråns granskning

ARKEOLOGISK INVENTERING

Havsvidden, Geta, Åland

BESTÄLLARE

Havsvidden AB

KONSULT

WSP Samhällsbyggnad

121 88 Stockholm-Globen
Besök: Arenavägen 7
Tel: +46 10 7225000
WSP Sverige AB
Org nr: 556057-4880
Styrelsens säte: Stockholm
<http://www.wspgroup.se>

KONTAKT

Ezequiel Pinto-Guillaume
Arkeolog
ezequiel.pinto-guillaume@wspgroup.se
+46 (0)10-722 84 35

DOKUMENTINFORMATION

Arkeologisk inventering – Havsvidden, Östergeta hemman, Geta kommun, Åland

Uppdragsnummer: 10236329

Daterad: 2017-04-12

Reviderad: 2017-05-09

Status: Slutversion

Följande WSP konsulter har medverkat:

Ezequiel Pinto-Guillaume, Fil. Dr. Arkeologi – Inventering, analys och rapportering

Chris Beach, Fil. Mast. Antropologi – Inventering och ansvarig mätteknik

Viktor Melin, Fil. Kand. Samhällsplanering och Kulturgeografi – FältGIS stöd

Charlotte Hedenström, Fil. Kand. Konstvetenskap – Analys kulturmiljö och fackgranskning

Omslagsbild: Gränsmärke, Objekt WSP 03, vy mot sydväst.

Foto: Ezequiel Pinto-Guillaume/WSP, 2017 (W170328_09.JPG)

Samtliga fotografier i rapporten är tagna av WSP om inget annat anges.

INNEHÅLL

1	SAMMANFATTNING	6
2	BAKGRUND OCH SYFTE	7
3	METOD OCH GENOMFÖRANDE	7
4	GEOGRAFI OCH HISTORISK KONTEXT	8
4.1	GEOGRAFI	8
4.2	HISTORISK BAKGRUND	8
	<i>Förhistorisk tid</i>	8
	<i>Medeltiden</i>	8
	<i>1600-talet</i>	9
	<i>1700-talet</i>	9
	<i>1800-talet</i>	10
	<i>1900-talet</i>	10
	<i>2000-talet</i>	10
5	TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ	11
5.1	TOPOGRAFI	11
5.2	FORNLÄMNINGSMILJÖ	12
	<i>Registrerade fornlämningar</i>	12
	<i>Lämningar från krigstiden</i>	13
	<i>Maritima lämningar</i>	13
6	OBSERVATIONER	14
7	RESULTAT	21
8	REFERENSER	21
8.1	MUNTliga UPPGIFTER	21
8.2	ARKIVKÄLLOR	21
8.3	TRYCKTA KÄLLOR	22
8.4	ÄLDRE KARTOR	22
	<i>Ålands lantmäteribyrå</i>	22
	<i>Kungliga biblioteket, Stockholm</i>	22
9	TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER	23
10	BILAGA 1. FÖRTECKNING ÖVER DIGITALA FOTON	24

1 SAMMANFATTNING

I samband med projektet Havsvidden utförde WSP Samhällsbyggnad en arkeologisk inventering av fastigheten DÅNÖ 403, Östergeta hemman, Geta kommun, Åland. Arbetet utfördes den 28 och 29 mars 2017. Under dessa två dagar undersöktes två detaljplanområden med en yta på sammanlagt drygt 58 hektar genom arkeologisk inventering. Arbetet gjordes på begäran av Havsvidden AB som underlag till komplettering av en miljökonsekvensbedömning (MKB).

I samband med inventeringen dokumenterades sammanlagt 12 arkeologiska anläggningar. Inget av dessa objekt bedömdes uppfylla kriterier för fasta fornlämningar; samtliga 12 objekt föreslås klassificeras som kulturlämningar. De påträffade kulturlämningarna består av lämningar kopplade till lantmäterindelningar. Dessutom dokumenterades ytterligare fem objekt som antingen är recenta övergivna vägar eller osäkra arkeologiska lämningar.

Figur 1 Översiktskarta med undersökningsområdet inom röd markering.

2 BAKGRUND OCH SYFTE

I slutet av mars 2017 genomförde WSP en arkeologisk inventering i fastigheten DÅNÖ 403, Östergeta hemman, Geta kommun. Arbetet gjordes på begäran av Havsvidden AB som underlag till komplettering av en miljökonsekvensbedömning (MKB).

Den arkeologiska inventeringens övergripande syfte är att utgöra underlag för en bedömning av vilka konsekvenser en exploatering av fastigheten kan komma att innebära för kulturmiljön. Inom utredningsområdet, som är identiskt med fastighetens gränser, finns inga tidigare kända fornlämningsobjekt.

Ett syfte med denna arkeologiska inventering är därför att identifiera vilka kulturhistoriska värden som finns på platsen och som skulle riskera att påverkas av en exploatering.

Målsättningar för den arkeologiska inventeringen:

- lokalisera och fastställa fasta fornlämningar och kulturlämningar.
- lyfta fram värdefulla kulturmiljöer samt beskriva kulturhistoriska strukturer och fasta fornlämningar och kulturlämningar som ligger inom fastigheten.

3 METOD OCH GENOMFÖRANDE

Analysen har genomförts genom fältstudier samt studier av litteratur, arkivmaterial och äldre kartor.

Den arkeologiska inventeringen av de två aktuella planområdena i Geta kommun inleddes med arkiv- och kartstudier av geologiska, topografiska samt historiska kartor. Kart- och arkivstudier har främst genomförts i de digitala arkiven samt i GIS-miljö.

Områdets kulturmiljö med fasta fornlämningar och kulturlämningar analyserades och beskrivs med utgångspunkt i historisk litteratur och Kulturbyråns fornminnesregister. För information om försvarsanläggningar från olika krigsperioder i området konsulterades antikvarien och historikern Kenneth Gustavsson som bedriver forskning kring ämnet. Likaså har marin- arkeologen Marcus Lindholm konsulterats angående registrerade maritima lämningar i området.

Topografiska kartor användes för att identifiera lämpliga platser för eventuella forn- eller kulturlämningar inom utredningsområdet. Därefter följde en arkeologisk inventering i fält med en noggrannhet som motsvarar ambitionsnivån vid en arkeologisk utredning, etapp 1. Vid inventeringen registrerades påträffade kulturlämningar samt osäkra lämningar med GPS. Lämningarna fotograferades och beskrevs med ord i Collector for ArcGIS. Lägen och höjdvärden till dokumenterade lämningar kontrollerades sedan med hjälp av digitalt höjddata.

Kulturlämningar är kulturhistoriskt intressanta och skyddsvärda lämningar som ej omfattas av landskapslagen om fornminnen (1965:9) eller landskapslagen om skydd av kulturhistorisk värdefull bebyggelse (56/1988). Med kulturlämning menas i allmänhet varaktigt övergivna lämningar efter människors verksamhet under senare tider eller lämningar efter människors verksamhet under forna tider som fortfarande är i bruk. Deras status kan vid framtida undersökningar komma att ändras, vilket innebär att de kan vara potentiella fornlämningar. Åverkan på kulturlämningar bör därför i möjligaste mån undvikas. Markarbeten som hotar en kulturlämning bör lämpligen föregås av samråd med Kulturbyrån.

4 GEOGRAFI OCH HISTORISK KONTEXT

4.1 Geografi

Utredningsområdet ligger inom Geta kommun som ligger på norra Åland. Geta omfattar en halvö, som skjuter ut i Bottniska viken, jämte kringliggande öar. Den är endast med ett smalt näs förenad med fasta Åland. Kusten mot norr kantas av berg som reser sig uppemot hundra meter över havet (Geta kommun 2006).

I kommunens södra delar präglas landskapsbilden av ett öppet jordbruks- och kulturlandskap. De västra och östra delarna däremot består av skärgårdsmiljöer, medan de norra delarna domineras av djupa skogar och höga berg som sluttar rakt ner mot Norrahavet (Bottenhavet).

4.2 Historisk bakgrund

Förhistorisk tid

Geta kommun utgör, tillsammans med Finströms kommun, Saltviks kommun och Sunds kommun på norra Åland, det "ursprungliga", "Egentliga Åland". Det var dessa markområden, med sina nu höga berg, som först reste sig ur havet och bildade den ö som kom att kallas Åland. Här på den nordligaste delen av det som idag kallas "Fasta Åland", bosatte sig de första människorna. Bland annat i Västergeta och Östergeta finns gott om fornminnen och historiska lämningar i form av grav- och boplatsoområden ända från stenåldern. Geta var betydelsefullt under vikingatidens inledningsskede. Detta kan möjligtvis förklara den oproportionerligt stora andelen frälse där under tidigt 1500-tal (Schröder 2017b).

Stenålder som är känd i Geta-området består av ett boplatsoområde (Ge 15.1) i Smikärr, Bredmossen och en boplatslämning (Ge 15.11) i Hummelmyra, båda i Västergeta. I Östergeta finns ytterligare två boplatslämningar (Ge 16.8 och Ge 16.9) som har daterats till stenåldern (*Fornminnesinventering* Geta 2013).

Från vikingatiden har silvermynt hittats i Geta-området. 1915 hittades en skatt i området Svedjelandet och som idag heter Ge 15.5 i fornlämningsregistret. 2016 undersöktes i Västergeta fyra gravar från yngre järnålder. En anläggning visade sig innehålla en rikt utrustad kvinnograv från 800-talet med bland annat ett hänge i form av ett arabiskt silvermynt som preliminärt har daterats till perioden 698-750 e.Kr. En annan anläggning som bland annat innehöll järnnitar och kamfragment kunde dateras till 900-talet (Schröder 2016, s. 13 och 27).

Medeltiden

De arkeologiska lämningarna talar om för oss att Geta var en viktig plats redan under järnålder och fortsatte att vara det in i medeltiden. Området strax söder om Västergeta och Östergeta präglades av vindlande sund och vikar med stora och frodiga strandängar (jfr. Skogsjö 2012a, s. 11; Skogsjö 2012b, s. 205).

Geta, som troligen redan under yngre järnåldern fick en bofast befolkning, omtalas första gången år 1325 (Schröder 2016, s. 4). I början fanns av allt att döma en urby som hette Geta, som senare under medeltiden delades i Västergeta och Östergeta genom en lång rågång i nordsydlig riktning (Skogsjö 2012a, s. 13; Schröder 2017a). Östergeta omnämns först i ett dokument från 1435 (Skogsjö 2012a, s. 12).

Geta kapell tillhörde från början Finström och bildade en egen församling först år 1908 (Geta kommun 2006). De tidigaste skatteländerna som upprättades ger oss den första samlade bil-

den av bebyggelsen i socken samt en uppräknig av byarna och gårdarna. Bebyggelsestrukturen var redan vid den tiden, för nästan femhundra år sedan, förhållandevis lik den vi ser idag. Även om det har skett förändringar, har bebyggelsens utbredning och karaktär har bestått (Skogsjö 2012a, s. 11).

1600-talet

En mycket detaljerad karta över Åland framställd av Hans Hansson (d.1667) visar tydlig alla gårdar och byar i Geta bärgh. Västergeta och Östergeta syns öster om Geta Capell på kartan. Området norr om Östergeta har återgetts som skogstrakter och ingen bebyggelse finns utmärkt.

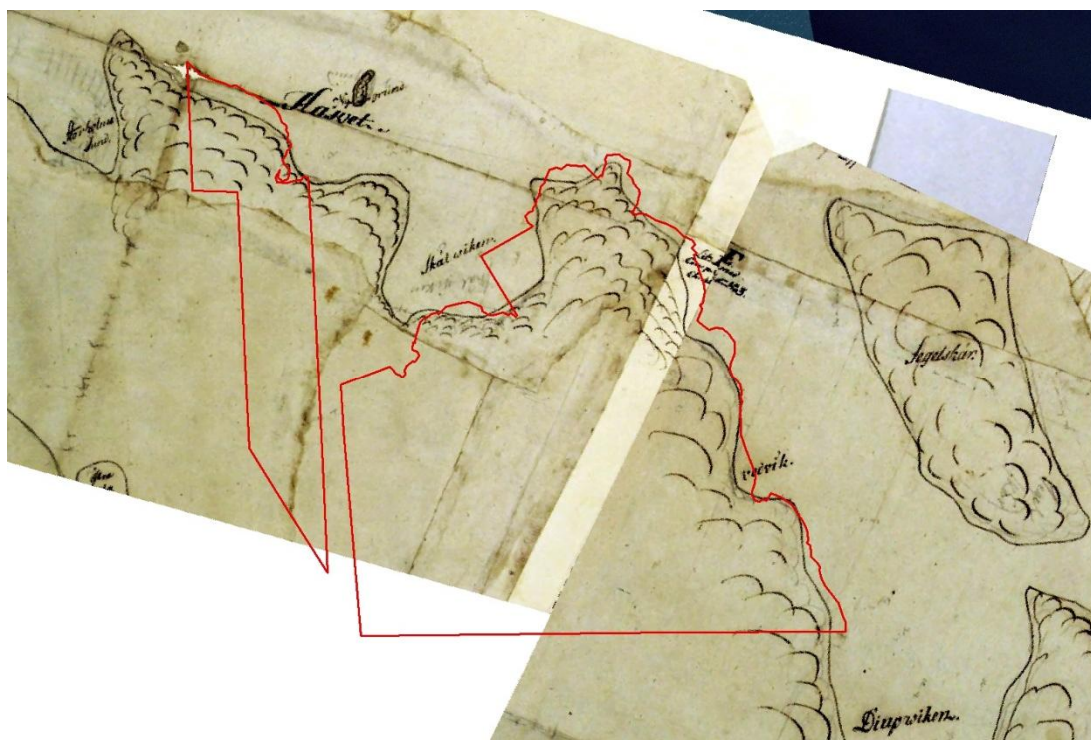

Figur 2 Karta över Åland uppförd av Hans Hansson (d. 1667, detalj). Kungliga bibliotek, Stockholm.

1700-talet

En rekonstruktionskarta av Ålands kulturlandskap under 1700-talet som Kulturbyrån (före detta Museibyrån) har sammanställt utifrån de äldsta bevarade geografiska kartorna visar inga spår av mänsklig aktivitet norr om Östergeta.

En konceptkarta över Geta från 1771-1772 visar heller inga spår av bebyggelse inom utredningsområdet. Kartan visar endast några fiskeindelningar i Gröndalsträsket.

Figur 3 Konceptkarta 1771-1772 med utredningsområdet inlagd i rött. Ålands lantmäteribyrå la:168.

1800-talet

Strax väster om utredningsområdet har människor bosatt sig, troligtvis under 1800-talet. Grändal skildras som en bebyggelseenhet inom Östergetas norra utmarker med eget bopälle (Dahl 1994, s. 198 och 220). I Grändal, omkring sju kilometer norr om Östergeta på den östra sidan av Grändalsträsket fanns vid den tiden tre gårdar: Storholmen, Gunnarsdal och Gröndal (Grändal). Kartor från 1900-talet visar en väg mellan klippor och skog som leder från Östergeta mot Grändal i norr.

1900-talet

Thorvald Eriksson, som var chef för den regionala Ålandsbanken förälskade sig i den vilda naturen och byggde sig en sommarstuga på 1980-talet uppe på berget norr om Östergeta. Snart föddes idéerna på att skapa ett rekreations- och hälsocenter på klipporna vid havet. Mer mark köptes in och sommaren 1990 invigdes Havsvidden. (Havsvidden 2017).

Thorvald Erikssons sommarstuga finns inte kvar idag, den byggdes om till ett av klippusen som ingår i Havsviddens anläggning (Lindfors 2017). På den västra delen av utredningsområdet finns en sommarstuga kvar från 1980-talet som används av Havsvidden för personal.

2000-talet

2006 kom den svenske entreprenören Mikael Kraft till Åland och Geta. Även han kände att platsen hade något speciellt. Havsvidden bytte ägare och idag ägs Havsvidden av en grupp

svenska entreprenörer och investerare. Anläggningen har utvecklats till en anläggning bestående av hotell, konferens och klipphus, mm (Havsvidden 2017).

Den nya anläggningen, som består av 14 fristående villor är ritade av arkitekten Thomas Sandell 2008 (Sandel Sandberg 2017, Lindfors 2017). Thomas Sandell, född 1959 i Jakobstad i Finland och uppvuxen i Skellefteå i Sverige, är svensk arkitekt och har bland annat varit ordförande i SAR, Svenska Arkitekters Riksförbund. Förutom Havsvidden har han bland annat ritat Gåshaga brygga, Lidingö 2001, Fjällormen, Hemavan 2008, Gümüslük, Turkiet, område om 35 fristående villor 2007, Villa Ahlström, Ingarö 2010 och Forskningen 1, Stockholm 2013. Han har även ritat inredning för Arkitekturmuseet och Moderna museet i Stockholm samt formgivit möbler i samarbete med olika företag.

Figur 4 Friliggande klipphus, Thomas Sandell 2008 (Foto: E. Pinto-Guillaume/WSP - W170328_26.JPG).

5 TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ

5.1 Topografi

De topografiska förhållandena är för det mesta tämligen oförändrade sedan medeltiden, bortsett från att landhöjningen har medfört att strandlinjen förskjutits något (Skogsjö 2012a, s. 13).

Undersökningsområdet ligger på den nordöstra delen av Geta kommun i Östergeta hemman i ett område som idag har benämningen Havsvidden.

Det östra detaljplanområdet består av berg som höjer sig till 15-16 meter över havet strax nordväst om Stormossen. Havsviddens östra strandområde domineras av kraftigt sluttande

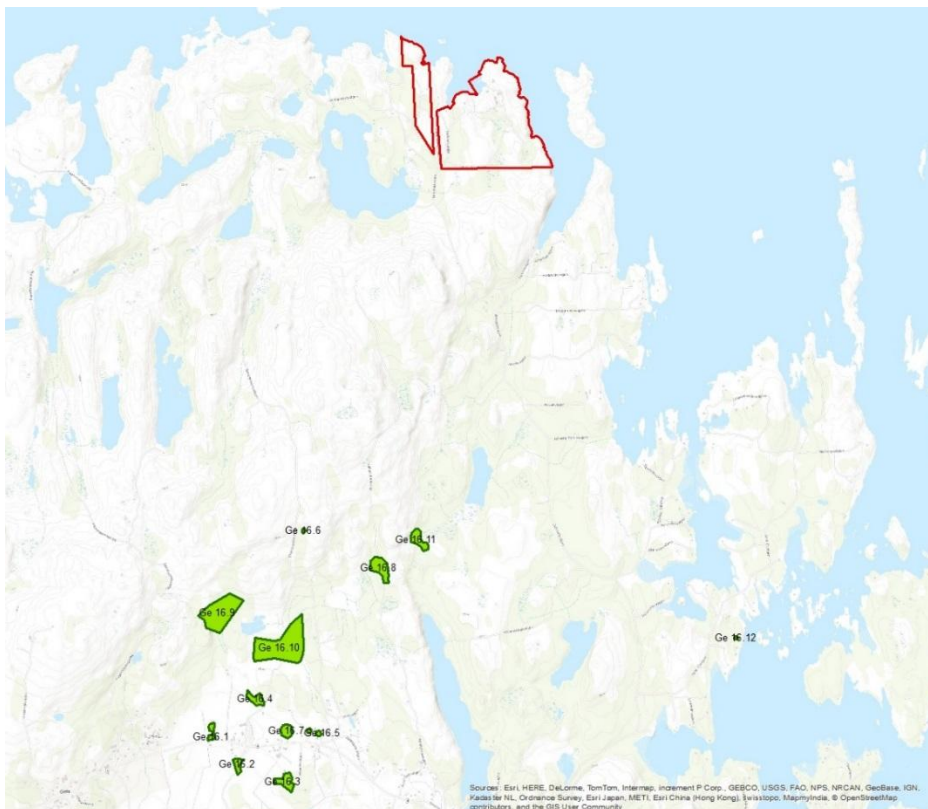
klippor som höjer sig till 20 meter över havet och ger en mycket brant och oregelbunden terräng mot havet. Klippornas övre del domineras av fristående klipphus med trappor som leder ner till båthus och havet. Den centrala delen av det östra detaljplanområdet har stora skogspartier med några betydande sumpmarker. I de partier terrängen av berg höjer sig över 10 meter blir skogen glesare och skapar stora öppna ytor som delvis täckt av sten och mossar. Den norra delen av det östra detaljplanområdet domineras också av klippor med klipphus, Havsviddens anläggnings huvudbyggnad, andra allmänna byggnader samt en nybyggd hamn. Även här karakteriseras strandområdet av branta och oregelbundna klippor som sluttar ner mot havet. På en konceptkarta från 1771-1772 skrivs dagens Själviken som Skälvik, medan en mindre vik som ligger längs områdets östra kust har benämnts Rödvik (se figur 3).

Det västra detaljplanområdet består i sin södra och mellersta del av berg med skog som höjer sig till 10-11 meter över havet. Den norra delen består av klippor som sluttar ner mot havet. Stranden har en oregelbunden karaktär på den östra sidan, medan i den västra sidan utgörs av ett jämnare område som kan tänkas tidigare ha format en vik.

5.2 Fornlämningsmiljö

Registrerade fornlämningar

I Geta kommun, inom Östergeta finns 12 registrerade fornlämningar (Fornminnesinventering 2013, 16. Geta, se figur 5). Två av dessa består av boplatsslämningar som har daterats till stenåldern (Ge 16.8 och Ge 16.9). Dessa ligger drygt ett kilometer NNO respektive NNW om Östergeta. 16.8 som är den närmaste ligger omkring drygt 3 kilometer SSV från detaljplanområdet för Havsvidden.

Figur 5 Karta över Östergeta med registrerade fornlämningar i grönt.

En lokal som innehåller en boplatslämning och ett röse daterat till bronsålder (Ge 16.10) ligger också strax norr om Östergeta. Andra fornlämningar som har daterats till perioden bronsålder/äldre järnålder består av ett röse och ett boplatsoområde (Ge 16.6 och Ge 16.11). Båda ligger omkring drygt 1,5 kilometer norr om Östergeta. Den sistnämnda är den hittills registrerade fornlämningen som ligger närmast Havsvidden, på ett avstånd av cirka 2,75 kilometer.

De registrerade fornlämningarna från yngre järnålder består av fem höggravfält, en bortodlad husgrund, en osäker boplatslämning och en rösegravfält som daterats till yngre järnålder (Ga 16.1-5, Ga 16.7 och Ga 16.12). Större delen av dessa ligger runtom Östergeta. Endast Ga 16.12 ligger vid Nötö, drygt 4 kilometer SSO från Havsvidden.

Mänskliga aktiviteter under förhistorisk tid verkar ha förekommit inom det skyddade område kring en vik som fanns då, strax söder om Östergeta. Området vid själva viken var och är exponerat för vind från flera håll och lämpade sig sämre för bosättningar.

Lämningar från krigstiden

På själva udden där Havsvidden ligger har det inte funnits några militära anläggningar. I Djupviken i sydost inrättades en civil kopplingsstation, där telegrafkabeln från fastlandet (Nystad) kom iland och fortsatte som markkabel till Mariehamn. Stationen i en liten träbyggnad övervakades från 1915 av rysk militär, och en kortare tid våren 1918 av tysk militär. Det är dock oklart exakt var byggnaden låg (Gustavsson 2017).

Maritima lämningar

Kulturbyrån känner endast till en maritim lämning som ligger i utredningsområdets omedelbara närhet (Se figur 6). Det handlar om en ett vrak som ligger norr om Djupviken och mellan fastlandet och Segelskä, närmast den sistnämnda. Det är dock viktigt att påpeka att inga inventeringar har gjorts i vattnet längs kusten runt udden där Havsvidden ligger (Lindholm 2017).

Figur 6 Kartan visar platsen för registrerad maritim lämning med en röd cirkel.

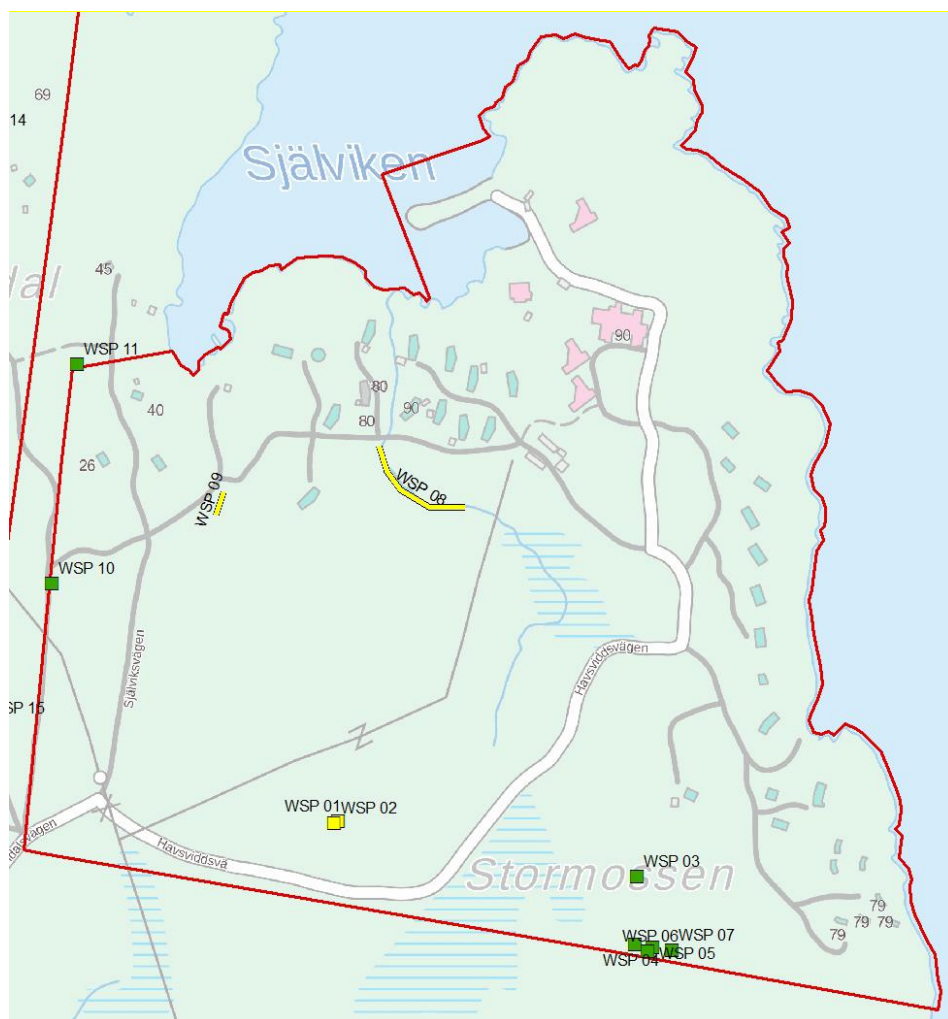
6 OBSERVATIONER

I undersökningsområdet påträffades sammanlagt 12 arkeologiska anläggningar, varav inga objekt bedöms uppfylla kriterierna för fasta fornlämningar och alla tolv objekt utgörs av kulturlämningar. Objektet som dokumenterades som kulturlämningar kopplade till verksamhet i samband med sentida indelningen av marken, d.v.s. lantmåterilämningar samt äldre övergivna vägar. Dessutom dokumenterades ytterligare tre objekt som är antingen recenta eller osäkra arkeologiska lämningar.

Gränsmarkeringar (objekten WSP 03-07, 11-12 och 14 och möjligen objekten WSP 10-11) utgör olika faser i skapandet av områdets geografiska indelning. Utifrån formen på objekten kan man föreslå att de äldsta gränsmärkena kan ha tillkommit under andra hälften av 1800-talet. Ett par av dessa märken har förändrats nyligen och gjorts om genom att lägga till en ny granitsten i objektet.

Äldre övergivna vägar (objekten WSP 08-09) hör möjligtvis till Havsviddens äldsta anläggning i området som kan dateras till 1980-talet. De osäkra objekten består av två recenta anläggningar (objekten WSP 01-02) samt ett osäkert gränsmärke (objekt WSP 15).

De påträffade objekten förevisas i nummerordning i den ordningen som de inventerades, medurs (se även figurer 7 och 8).

Figur 7 Karta över inventeringsobjekten WSP 01-11 i den östra delen av fastigheten DÅNÖ 403. Objektet som anses vara kulturlämningar är markerade i grönt och objekten som ansågs osäkra i gult.

Objekt WSP 01 – anläggning

Koord. X 6 707 895 Y 770 318

Höjd över havet Z 16,00 meter

Antal 1

Datering recent

Form och storlek otydligt; 0,6x0,5x1,2 meter

Beskrivning

En stående platt sten som har placerats mot en bergskant och hålls på plats med andra stenar. Stenarna har tagits från samma område. Belägen i närheten av en markerad vandringsstig.

Kommentar

Kan möjligtvis ha ett samband med objekt WSP 02.

Förslag till antikvarisk bedömning

osäker – inte fornlämning

Översiktsbild från sydväst.

Foto: EPG/WSP / W170328_04.JPG

Objekt WSP 02 – anläggning

Koord. X 6 707 893 Y 770 315

Höjd över havet Z 16,00 meter

Antal 1

Datering recent

Form och storlek otydligt; 0,6x0,5x1,2 meter

Beskrivning

En liggande platt sten som har placerats ovanpå en död tall. Stenen har tagits från samma område. Belägen i närheten av en markerad vandringsstig.

Kommentar

Kan möjligtvis ha ett samband med objekt WSP 01.

Förslag till antikvarisk bedömning

osäker – inte fornlämning

Översiktsbild från väst.

Foto: EPG/WSP / W170328_06.JPG

Objekt WSP 03 – gränsmärke

Koord. X 6 707 896 Y 770 597

Höjd över havet Z 10,00 meter

Antal 1	Datering 1850-1900-tal
---------	------------------------

Form och storlek lineär; 1,9x0,3x0,35 meter

Beskrivning

Fyra stenar upplagda i rad i Ö-V riktning.

Kommentar

Markerar troligtvis en äldre fastighetsindelning. Ligger inte på nuvarande fastighetsgräns. Välbevarad.

Förslag till antikvarisk bedömning
kulturlämning

Översiktsbild från väst.

Foto: EPG/WSP / W170328_09.JPG

Objekt WSP 04 – gränsmärke

Koord. X 6 707 834 Y 770 608

Höjd över havet Z 9,00 meter

Antal 1	Datering 1850-1900-tal
---------	------------------------

Form och storlek rund; 0,5x0,5x0,4 meter

Beskrivning

Fyra stenar upplagda som en mindre gränsröse med en mittsten ovanför.

Kommentar

Markerar troligtvis en äldre fastighetsindelning. Ligger inte på nuvarande fastighetsgräns.

Förslag till antikvarisk bedömning
kulturlämning

Översiktsbild från väst.

Foto: EPG/WSP / W170328_14.JPG

Objekt WSP 05 – gränsmärke

Koord. X 6 707 834 Y 770 624

Höjd över havet Z 9,00 meter

Antal 1	Datering 1850-1900-tal
---------	------------------------

Form och storlek rund; 0,4x0,5x0,4 meter

Beskrivning

Fyra stenar upplagda som en mindre gränsröse med en större mittsten ovanför.

Kommentar

Markerar troligtvis en äldre fastighetsindelning. Ligger inte på nuvarande fastighetsgräns.

Förslag till antikvarisk bedömning
kulturlämning

Översiktsbild från sydväst.

Foto: EPG/WSP / W170328_15.JPG

Objekt WSP 06 – gränsmärke

Koord. X 6 707 830 Y 770 620

Höjd över havet Z 8,00 meter

Antal 1

Datering 1850-1900-tal

Form och storlek lineär; 2,0x0,4x0,25 meter

Beskrivning

Fyra stenar upplagda i rad i Ö-V riktning.

Kommentar

Markerar troligtvis en äldre fastighetsindelning. Ligger inte på nuvarande fastighetsgräns. Välbevarad.

Förslag till antikvarisk bedömning
kulturlämning

Översiktsbild från sydost.

Foto: EPG/WSP / W170328_18.JPG

Objekt WSP 07 – gränsmärke

Koord. X 6 707 834 Y 770 642

Höjd över havet Z 7,00 meter

Antal 1

Datering 1850-1900-tal

Form och storlek rund; 0,4x0,5x0,4 meter

Beskrivning

Fyra stenar, tre upplagda som en mindre gränsröse och en till (mittstenen) som ligger vid sidan om. Berört.

Kommentar

Markerar troligtvis en äldre fastighetsindelning. Ligger inte på nuvarande fastighetsgräns.

Förslag till antikvarisk bedömning
kulturlämning

Översiktsbild från sydost.

Foto: EPG/WSP / W170328_23.JPG

Objekt WSP 08 – övergiven väg

Koord. X 6 708 202 Y 770 381

Höjd över havet Z 5,00 meter

Antal 1

Datering 1980-90 tal

Form och storlek kurvig väg, 4-5 meter bred och ca 90-100 meter lång

Beskrivning Ett djup dike rinner längs den norra sidan av vägen. Övervuxet med sly.

Kommentar

Kan ha varit en del av vägstrukturen i Havsviddens första fas.

Förslag till antikvarisk bedömning
osäker – inte fornlämning

Översiktsbild från väst.

Foto: EPG/WSP / W170328_24.JPG

Objekt WSP 09 – övergiven väg

Koord. X 6 708 175 Y 770 159

Höjd över havet Z 8,00 meter

Antal 1

Datering 1980-90 tal

Form och storlek kurvig väg, 4-4,5 meter bred och ca 20-25 meter lång

Beskrivning

Korsad av nedfallna träd. Övervuxet med sly.

Kommentar

Kan ha varit en del av vägstrukturen i Havsviddens första fas.

Förslag till antikvarisk bedömning

osäker – inte fornlämning

Översiktsbild från nordost.

Foto: EPG/WSP / W170328_28.JPG

Objekt WSP 10 – gränsmärke

Koord. X 6 708 064 Y 770 019

Höjd över havet Z 16,00 meter

Antal 1

Datering 1850-1900-tal

Form och storlek fyrkantig; 1,1x1,2x1,3 meter

Beskrivning

Stående mittsten placerad i en fyrkantig bas.

Kommentar

Markerar mittpunkten längs en sida av nuvarande fastighetsindelning. Välbevarad. Berörd. Några mindre stenar och en stakkäpp har tillförts.

Förslag till antikvarisk bedömning

kulturlämning

Översiktsbild från syd.

Foto: EPG/WSP / W170328_34.JPG

Objekt WSP 11 – gränsmärke

Koord. X 6 708 266 Y 770 005

Höjd över havet Z 4,00 meter

Antal 1

Datering 1850-1900-tal

Form och storlek rund; 1,4 diam x 0,9 meter

Beskrivning

Gränsröse med större mittsten. Övertorvad.

Kommentar

Markerar ett hörn på nuvarande fastighetsindelning. Välbevarad.

Förslag till antikvarisk bedömning

kulturlämning

Översiktsbild från norr.

Foto: EPG/WSP / W170328_36.JPG

Figur 8 Karta över inventeringsobjekten WSP 12-15 i den västra delen av fastigheten DÅNÖ 403. Objekten som anses vara kultur-lämningar är markerade i grönt och objekten som ansågs osäkra i gult.

Objekt WSP 12 – gränsmärke

Koord. X 6 708 610 Y 769 745

Höjd över havet Z 6,00 meter

Antal 1

Datering 1850-1900-tal

Form och storlek rund; 1,3 diam x 0,5 meter

Beskrivning

Stenröse med mittsten nyligen utbytt. Berörd.

Kommentar

Markerar ett hörn på nuvarande fastighetsindelning. Delvis bevarad. Den nya stenen har nummer 70 inristad.

Förslag till antikvarisk bedömning
kulturlämning

Översiktsbild från sydväst.

Foto: EPG/WSP / W170329_01.JPG

Objekt WSP 13 – gränsmärke

Koord. X 6 708 605 Y 769 825

Höjd över havet Z 9,00 meter

Antal 1

Datering 1850-1900-tal

Form och storlek rund; 1,4 diam x 0,45 meter

Beskrivning

Stenröse med mittsten nyligen utbytt. Berörd.

Kommentar

Markerar ett hörn på nuvarande fastighetsindelning. Delvis bevarad. Den nya stenen har nummer 5 inristad.

Förslag till antikvarisk bedömning
kulturlämning

Översiktsbild från syd.

Foto: EPG/WSP / W170329_08.JPG

Objekt WSP 14 – gränsmärke

Koord. X 6 708 455 Y 769 864

Höjd över havet Z 13,00 meter

Antal 1

Datering 1850-1900-tal

Form och storlek lineär; 2,25x0,3x0,25 meter

Beskrivning

Fyra stenar upplagda i rad i N-S riktning.

Kommentar

Markerar troligtvis en äldre fastighetsindelning. Ligger inte på nuvarande fastighetsgräns. Välbevarad.

Förslag till antikvarisk bedömning
kulturlämning

Översiktsbild från nordost.

Foto: EPG/WSP / W170329_12.JPG

Objekt WSP 15 – gränsmärke?

Koord. X 6 707 925 Y 769 979

Höjd över havet Z 13,00 meter

Antal 1

Datering 1900-tal

Form och storlek rektangulär; 1,25x0,35x 0,2 meter

Beskrivning

Troligtvis nedfallen mittsten till gränsmärke. Berörd.

Kommentar

Markerar ett hörn på nuvarande fastighetsindelning.

Förslag till antikvarisk bedömning
osäker – inte fornlämning

Översiktsbild från sydväst.

Foto: EPG/WSP / W170329_17.JPG

7 RESULTAT

WSP Samhällsbyggnad utförde en arkeologisk inventering av två detaljplaneområden i Östergeta, Geta kommun i april månad år 2017. Under två dagar undersöktes en yta på drygt 58 hektar.

Området har varit beläget i de nordligaste utmarker av Östergeta by. Först under möjligtvis senare del av 1800 och början av 1900 talen har området indelats i mindre fastigheter.

På själva udden där Havsvidden ligger har det inte funnits några militära anläggningar. Inga spår av aktiviteter som skulle kunna varit kopplade till bebyggelseenheten Grändal observerades under inventeringen av fastighetens västra del. Inom utredningsområdet de första bebyggelseenheterna i form av sommarstugor byggts under 1980-talet.

Strax utanför utredningsområdets östra del finns en registrerad maritim lämning i form av ett vrak. Fler maritima lämningar kan finnas längs områdets kust med tanke på att inga inventeringar har utförts i vattnet.

I samband med inventeringen dokumenterades sammanlagt 12 arkeologiska anläggningar, varav inga av dessa objekt bedöms uppfylla kriterier för fasta fornlämningar samtidigt som alla 12 objekt föreslås vara kulturlämningar.

De påträffade kulturlämningarna består av lämningar kopplade till lantmäteriindelningar på Östergetas nordligaste del. Kulturlämningar omfattas ej av landskapslagen om fornminnen eller landskapslagen om skydd av kulturhistorisk värdefull bebyggelse (56/1988). Markarbeten som hotar en kulturlämning bör lämpligen föregås av samråd med Kulturbedömningen.

Den byggda miljön på platsen utgörs av en modern anläggning som är anpassad till naturens förutsättningar, ritad av arkitekten Thomas Sandell (Sandell Sandberg 2017). Miljön berättar om en samtida utveckling av platsen där en mer storskalig exploatering har gjorts på ett småskaligt vis och har anpassats till naturen. Platsen är på så sätt tänkt att bevara sina ursprungliga värden samtidigt som den ska locka med en utformning och bekvämlighet av hög klass.

8 REFERENSER

8.1 Muntliga uppgifter

Gustavsson, Kenneth, Antikvarie och arkeolog, Kulturbedömningen, Åland, epost, 2017-04-03.

Lindfors, Oskar, Jurist, Widman & Co, avstämning efter inventering, Skype-möte, 2017-03-31.

Lindholm, Marcus, Antikvarie och marinarkeolog, Kulturbedömningen, Åland, epost, 2017-04-03.

Schröder, Tim (2017a), Vik. Överantikvarie, arkeologi, under avstämning inför inventeringen, 2017-03-27, Kulturbedömningen, Åland.

Schröder, Tim (2017b), Vik. Överantikvarie, arkeologi, epost, 2017-05-04, Kulturbedömningen, Åland.

8.2 Arkivkällor

Karta Ålands kulturlandskap under 1700-talet, Kulturbedömningen (Museibydömningen), utan datum.

Fornminnesinventering Geta, Kulturbedömningen 2013.

8.3 Tryckta källor

Dahl, Göran (1994). *Bomärken på Åland*. Mariehamn: Ålands Folkminnesförbund.

Geta kommun (2006). Geta. *Historia och geografi*, Fakta om Geta, Geta kommuns hemsida (besökt 2017-04-05; senast uppdaterat 2006-07-28) <http://www.geta.aland.fi/files/Geta-historiaochgeografi.pdf>

Havsvidden (2017). Havsvidden. *Historia* (besökt 2017-04-05) <http://www.havsvidden.com/sv/om/historia>

Jansson, Karl och Snellman, Jan (2012). "Tre gårdar i Grändal – berättelser om människorna som bodde upp vid Norrhavet", *Getakronikan* 4, s. 13-15, Geta sockensällskap.

Sandell Sandberg 2017). Havsvidden, Åland, <http://www.sandellsandberg.se/content/havsvidden-aland> (besökt: 2017-05-09).

Schröder, Tim G. S. (2016). *Geta, Västergeta, fornlämning Ge 15.4*, Arkeologisk undersökning av fyra gravar från yngre järnåldern, Ålands landskapsregering, Kulturbyrån, Enheten för kulturarvsförvaltning.

Skogsjö, Håkan (2012a). Ålands släktregister. D. 10:1, *Familjer och gårdar i Geta : från stormaktstid till nutid*. Mariehamn, Del 1: SkogsjöMedia.

Skogsjö, Håkan (2012b). Ålands släktregister. D. 10:1, *Familjer och gårdar i Geta : från stormaktstid till nutid*. Mariehamn, Del 2: SkogsjöMedia.

8.4 Äldre kartor

Ålands lantmäteribyrå

Konceptkarta 1771-1772 över Geta Ia:168

Kungliga biblioteket, Stockholm

Geographisch delineation öfver Ålandh afftagit och rijtatt af Hans Hansson (d. 1667)

9 TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

WSPs Uppdragsnummer: 10236329

Uppdragsgivare: Havsvidden AB

Typ av utredning: Arkeologisk inventering

Undersökningsperiod: Mars 2017

Utredningsansvarig: Ezequiel Pinto-Guillaume, WSP

Personal: Ezequiel Pinto-Guillaume, arkeolog och Chris Beach, arkeolog och mättekniker, WSP

Land: Finland

Självstyrande Landskap: Åland

Kommun: Geta kommun

Hemman: Östergeta

Fastighet: Dånö 403

Koordinatsystem: ETRS

Höjdsystem: RH 2000

Slutrapport, digitala fotografier samt geodata lämnas över till Kulturbyrån, Mariehamn.

10BILAGA 1. FÖRTECKNING ÖVER DIGITALA FOTON

Filnamn	Rubrik/namn	Tagits från	Fotograf	Anteckningar
W170328_01.JPG	Översikt	SO	E. Pinto-Guillaume	Objekt WSP 01 - anläggning
W170328_02.JPG	Översikt	SO	E. Pinto-Guillaume	Objekt WSP 01 - anläggning
W170328_03.JPG	Översikt	SV	E. Pinto-Guillaume	Objekt WSP 01 - anläggning
W170328_04.JPG	Översikt	SV	E. Pinto-Guillaume	Objekt WSP 01 - anläggning
W170328_05.JPG	Översikt	S	E. Pinto-Guillaume	Objekt WSP 02 - anläggning
W170328_06.JPG	Översikt	O	E. Pinto-Guillaume	Objekt WSP 02 - anläggning
W170328_07.JPG	Översikt	O	E. Pinto-Guillaume	Objekt WSP 02 - anläggning
W170328_08.JPG	Översikt	V	E. Pinto-Guillaume	Objekt WSP 03 - gränsmärke
W170328_09.JPG	Översikt	V	E. Pinto-Guillaume	Objekt WSP 03 - gränsmärke
W170328_10.JPG	Översikt	N	E. Pinto-Guillaume	Objekt WSP 03 - gränsmärke
W170328_11.JPG	Översikt	N	E. Pinto-Guillaume	Objekt WSP 03 - gränsmärke
W170328_12.JPG	Översikt	SV	E. Pinto-Guillaume	Objekt WSP 04 - gränsmärke
W170328_13.JPG	Översikt	SV	E. Pinto-Guillaume	Objekt WSP 04 - gränsmärke
W170328_14.JPG	Översikt	V	E. Pinto-Guillaume	Objekt WSP 04 - gränsmärke
W170328_15.JPG	Översikt	SV	E. Pinto-Guillaume	Objekt WSP 05 - gränsmärke
W170328_16.JPG	Översikt	VSV	E. Pinto-Guillaume	Objekt WSP 05 - gränsmärke
W170328_17.JPG	Översikt	SO	E. Pinto-Guillaume	Objekt WSP 06 - gränsmärke
W170328_18.JPG	Översikt	SO	E. Pinto-Guillaume	Objekt WSP 06 - gränsmärke
W170328_19.JPG	Översikt	NO	E. Pinto-Guillaume	Objekt WSP 06 - gränsmärke
W170328_20.JPG	Översikt	NO	E. Pinto-Guillaume	Objekt WSP 06 - gränsmärke
W170328_21.JPG	Översikt	SO	E. Pinto-Guillaume	Objekt WSP 07 - gränsmärke
W170328_22.JPG	Översikt	SO	E. Pinto-Guillaume	Objekt WSP 07 - gränsmärke
W170328_23.JPG	Översikt	SO	E. Pinto-Guillaume	Objekt WSP 07 - gränsmärke
W170328_24.JPG	Översikt	V	E. Pinto-Guillaume	Objekt WSP 08 - övergiven väg
W170328_25.JPG	Översikt	V	E. Pinto-Guillaume	Objekt WSP 08 - övergiven väg
W170328_26.JPG	Översikt	O	E. Pinto-Guillaume	Klipphus, Havsvidden
W170328_27.JPG	Översikt	NO	E. Pinto-Guillaume	Objekt WSP 09 - övergiven väg
W170328_28.JPG	Översikt	NO	E. Pinto-Guillaume	Objekt WSP 09 - övergiven väg
W170328_29.JPG	Översikt	SV	E. Pinto-Guillaume	Objekt WSP 09 - övergiven väg
W170328_30.JPG	Översikt	SO	E. Pinto-Guillaume	Objekt WSP 10 - gränsmärke
W170328_31.JPG	Översikt	SO	E. Pinto-Guillaume	Objekt WSP 10 - gränsmärke
W170328_32.JPG	Översikt	S	E. Pinto-Guillaume	Objekt WSP 10 - gränsmärke
W170328_33.JPG	Översikt	S	E. Pinto-Guillaume	Objekt WSP 10 - gränsmärke
W170328_34.JPG	Översikt	SV	E. Pinto-Guillaume	Objekt WSP 10 - gränsmärke
W170328_35.JPG	Översikt	N	E. Pinto-Guillaume	Objekt WSP 11 - gränsmärke
W170328_36.JPG	Översikt	N	E. Pinto-Guillaume	Objekt WSP 11 - gränsmärke
W170328_37.JPG	Översikt	SV	E. Pinto-Guillaume	Objekt WSP 11 - gränsmärke
W170329_01.JPG	Översikt	SV	E. Pinto-Guillaume	Objekt WSP 12 - gränsmärke
W170329_02.JPG	Översikt	SV	E. Pinto-Guillaume	Objekt WSP 12 - gränsmärke
W170329_03.JPG	Översikt	N	E. Pinto-Guillaume	Objekt WSP 12 - gränsmärke
W170329_04.JPG	Översikt	N	E. Pinto-Guillaume	Objekt WSP 12 - gränsmärke
W170329_05.JPG	Översikt	SO	E. Pinto-Guillaume	Objekt WSP 12 - gränsmärke
W170329_06.JPG	Översikt	SO	E. Pinto-Guillaume	Objekt WSP 12 - gränsmärke
W170329_07.JPG	Översikt	S	E. Pinto-Guillaume	Objekt WSP 13 - gränsmärke
W170329_08.JPG	Översikt	S	E. Pinto-Guillaume	Objekt WSP 13 - gränsmärke
W170329_09.JPG	Översikt	SV	E. Pinto-Guillaume	Objekt WSP 13 - gränsmärke
W170329_10.JPG	Översikt	SV	E. Pinto-Guillaume	Objekt WSP 13 - gränsmärke
W170329_11.JPG	Översikt	NO	E. Pinto-Guillaume	Objekt WSP 14 - gränsmärke
W170329_12.JPG	Översikt	NO	E. Pinto-Guillaume	Objekt WSP 14 - gränsmärke
W170329_13.JPG	Översikt	O	E. Pinto-Guillaume	Objekt WSP 14 - gränsmärke
W170329_14.JPG	Översikt	S	E. Pinto-Guillaume	Objekt WSP 15 - gränsmärke?
W170329_15.JPG	Översikt	S	E. Pinto-Guillaume	Objekt WSP 15 - gränsmärke?
W170329_16.JPG	Översikt	S	E. Pinto-Guillaume	Objekt WSP 15 - gränsmärke?
W170329_17.JPG	Översikt	SV	E. Pinto-Guillaume	Objekt WSP 15 - gränsmärke?
W170329_18.JPG	Översikt	SV	E. Pinto-Guillaume	Objekt WSP 15 - gränsmärke?

VI ÄR WSP

WSP är ett av världens ledande analys- och teknikkonsultföretag. Vi erbjuder tjänster för hållbar samhällsutveckling inom Hus & Industri, Transport & Infrastruktur och Miljö & Energi. Bredd och mångfald kännetecknar våra medarbetare, kompetensområden, kunder och typer av uppdrag. Tillsammans har vi 36 500 medarbetare på över 500 kontor i 40 länder. I Sverige har vi omkring 3 700 medarbetare.

WSP Sverige AB
Arenavägen 7
121 88 Stockholm-Globen
Tel: +46 10 7225000
<http://www.wspgroup.se>

